

IRODALMI ÉRTESÍTŐ.

Kalvin János : A keresztény vallás alapvonalai (Institutio religionis christianae). Az 1536-iki első latin kiadás után fordította *Nagy Károly* ny. r. tanár, a kolozsvári ev. ref. fakultáson. Kiadta a Magyar Prot. Irod. Társaság. Nagy 8-r. I—XXXVI. és 1—455 l. A XVI. százév vallási irodalmából egyik legkiválóbb mű a Kálvin Institutiója. Az a theologia, mely e könyvben van letéve, módosult már sok pontban a Kálvin alapította egyházakban is. A zürichi reformator keresztényibb hittana ma nem egy ország ref. egyházában inkább uralkodó, mint a genfi hitjavító orthodox theológiája. De a műnek, mint olyannak ma is megvan az értéke és történelmi jelentőségénél fogva is helyet foglalhat bármely nemzet irodalmában. Nyelvünkre először Szenezi Molnár Albert, a zsoltárok átdolgozója fordította le (1624.) és most dr. Nagy Károly, a kolozsvári ref. fakultás tanára nyújtja a közönségnek mai irodalmunk nyelvén az eredetileg latinul írt munkát. Fordító az Institutiónak első kiadását, az 1536-ikit választotta szövegül, mely kiadásnak beosztása : a törvény ; a hit ; az imádság ; a sacramentumok ; a nem igazi sacramentumok ; a keresztény szabadság ; egyházi hatalom és állami kormányzás. Fordító több lapra terjedő bevezetésben készíti elő a fejezetek tanulmányozására az olvasót, ismertetve Kálvint, korát és közölve a fejezetek tartalmának kivonatát. Kiterjeszkedik az Institutiónak 1559-iki kiadására is, mely sokkal teljesebb és melyben Kálvin más beosztást követ.

A fordítás a mű eredeti szövegének sajátosságait törekedett megőrizni, a mi kétségtelenül nem kis fáradságot és erőt igényelt, mert a Kálvin munkája scholastikus okoskodásokban nagyon bővelkedik.

A magyar Institutio ára 6 kor.

Egyetemes főgondnok és főconsistorium a magyarországi ref. egyházakban. Irta *Zoványi Jenő*, sárospataki theol. akad. tanár. 8-r. IV. és 179 l. Kiadja a Magyar Prot. Irod. Társaság, Budapest. A tizennyolczadik százév elejére nyulik vissza a magyar protestans egyházakban a főgondnokság intézménye. A protestánsokra nézve ez oly szomorú korszak veszélyeivel szemben a főgondnokság állott, állíttatott oda a védelem egyik erős bástyájául. A könyv azonban nem azt a főgondnokságot tárgyalja, mely az egyházkerületekben nyort létet és jogot, hanem azokat a kísérleteket, melyekkel az egyetemes főgondnokságot és főconsistoriumot akarták bevinni a ref. egyházba. Egy 1714-től 1856-ig többször megújult és az austriai politika által különösen támogatott, de sikert nem ért törekvésnek történetét írja meg abban, kevésbé ismert adatok alapján a már több történelmi mun-

kájáról ismert szerző. A könyvnek mintegy harmad részében okíráttárt közöl. Hogy a Királyhágón túli ref. egyház a consistorialis rendszertől mindig tartózkodott, ez a Zoványi új könyvének a tanulsága.

Az ő nyomdokain vagy „Mit tenne Jézus?” Irta *Sheldon M. Károly*. Fordította *Csizmadia Lajos*. 300 l. Mint vallás-erköletesi építő könyv jelent meg a M. Prot. Irod. Társaság Házi kincstárában. Érdekes könyv. A benne szereplők a Jézus vallását akarják terjeszteni és megvalósítani. Ezért üzletben, hirdalap szerkesztésben és más foglalkozásban, minden cselekedetüknél azt kérdezik: „Mit tenne a Jézus?” E kérdésre való felelet alakjában kísérti meg a keresztény vallás elveinek az életre alkalmazását. De annyi saajátszerűség, annyi különlegesség e könyvben, s az maga talán e kérdés is: „Mit tenne a Jézus?” A kötet egyébiránt irodalmilag becses mű s a fordítás kitűnő.

The Essex Hall Year Book for 1904. Szerk. *Bowie Copeland W.*, a brit és külföldi unitárius társulat titkára. Az angol unitárius gyülekezeteknek nincs központi hatóságuk, azt a társulati választmány pótolja. Az adta ki ez évkönyvet is, mely a társulat helyiségéről nevezve „Az essex-halli évkönyv” nevet viseli. Az adatok mellett leírásokat is közöl az angol unitárius egyházzról és intézeteikről, sőt a külföldi unitárius és más szabadelvű egyházakról is. A gondosan összeállított évkönyv szerint az angol unitárius gyülekezetek száma 313.

Zur neuesten Litteratur der Philosophie in Ungarn. Dr. *Szlávik* eperjesi tanár ilyen címmel cikket irt a *Zeitschrift für Philosophie und philosophische Kritik* hasábjain. Ez az előkelő német bölcseleti folyóirat állandóan nyitva tartja hasábjait a különböző nemzetek bölcseleti törekvései ismertetésére. Tudósítás magyar dolgokról már ismételtelen jelent meg benne. Ezt a hasznos és ránk nézve előnyös közvetítést már évek óta Szlávik eszközli. Most az utóbbi évek magyar bölcseleti irodalmából a következő műveket ismerteti a rendelkezésre álló hely terjedelméhez képest röviden, egy néhány kiváló vonással jellemezve azokat: *Jánosinak* a Gorove-díjjal jutalmazott aesthetika-történetét, *Böhm*-nek az értékelmélet feladatáról és főproblemájáról szóló, valóban tartalmas akadémiái értekezését, *Sebestyén*-nek a görög gondolkodás kezdeteiről és a cynikusokról írt munkáit, *Alexander* Diderotját, *Gál K. Brassai mint philosophus* cz. munkáját, a magyar filozófiai társaság közleményeit, *Pekár* bölcészettörténetét, *Székelly Gy.* „művészet és erkölcs” címmel kiadott leléktani-aesthetikai tanulmányait.

Munkatársunknak folyóiratunk hasábjain s különnyomatban is megjelent művéről ezeket olvassuk: „Brassai, a nemrég meghalt egyetemi tanár, mint gondolkodó és polyhistor külföldi körökben is nagyon ismeretes. „Igazi pozitív filozófáját” Cartesiushoz csatlakozva alapítja meg és istenhitével vallásos fordulatot ad annak. A hálás tanítvány Gál, az ő tanulságos monographiájában Brassai aesthetikai, logikai és módszertani működésének hű képét rajzolja meg, jellemzi a materialismushoz, darwinismushoz és positivismushoz való viszonyát és megbeszéli bölcseletének egyes, gyakran nagyon önálló részeit: Ő és Horváth az ő Hegelhez csatlakozó concretismusával önálló magyar filozófiai gondolkodók. Brassai „positív filozófiája” a materialismust értelmetlenségnek és gondolatsivárságnak, az agnosticismust és atheismust istentelennek

és botornak tartja. Szép emléket emelt neki, mint eredeti gondolkodónak Ráczi is az Überweg—Heincze-félebölcsészettörténet legújabb kiadásában.,, (t. r.)

Az érdek. Irta *Sándor János* gymn. igazgató-tanár. A közérdek és az önérdékről foglal magában bölcs tanításokat a 16 lapra terjedő füzet. — **Tanító és tanítvány.** Képek az iskolai nevelés köréből. Irta *Elek Gyula* isk. igazgató Kolozsvár. 109 l. Most második kiadásban jelent meg bővítve. Megfigyeléseket jegyez fel a gyermekek természetéről és eljárásairól és arról, hogy az egyes esetekben mint tanító minő eljárást követett. A hasznos és csinosan kiállított könyv ára 1 kor. — **Dr. Szabó Mihály** Kisküküllő vármegye kir. tanfelügyelője *Útmutatót* adott ki az iskolák és óvodák irodai teendőinek ellátására. Ára 5 kor. 20 fill. Kapható Dicső-Szent-Mártonban.

KÜLÖNFÉLÉK.

A Krisztus-kérdés. Dr. Kalthoff bremeri lelkész „Das Christusproblem“ czimen a szabadelvű theologia ellenirányuló iratot adott ki. Több nemzedéken keresztül folytatott vizsgálódással a szabadelvű theologia a történelmi Krisztus képét törekedett megalkotni. A bremeri lelkész szerint ez naiv törekvés volt. Renan, Keim Tivadar és a többi munkája kárba vezett fáradság. Az evangéliumok Krisztus képe pusztán allegoria, az első keresztény korszak ethikus és humanistikus eszméi és erőinek személyesítése. Hogy nem-szabadelvű theologusok örvidenek-e és mennyire a Kalthoff Kisztusképének, képzelni is alig tudjuk. De a kiket támad, s a kikben elég tárgyias érzék van az érvek sulya iránt, nem sietnek a történelmi Krisztustól megválni. Az evangéliumokat nem tarthatják apokalyptikus iratoknak, mert azokban történelmi nevek és elbeszélések foglaltatnak. Jézus és a farizeusok, a saduceusok s Kajafás nem gondolhatók egy apokalypsisben. Nincs arra eset, hogy az apokalypsisek ha történetet adnak is elc, a történelmi személyeket néven nevezzék. Királyok, helytartók mindig csak képben emlittetnek azokban, mint szarvak, aranyékek, nagy állatok, de nem megnevezve, mint az evangéliumok elbeszéléseiben Herodes király. Bousset göttingeni tanár a Protestantenverein bremeri gyűlésén tartott felolvasásában megmutatta, hogy éppen történelmi szempontból nem állhat meg Kalthoffnak a tétele, hogy a Jézus személyét egy vallási communistikus kör költötte. Kalthoff szerint a Krisztusképnek nem az anyagát, nem a történelmi tartalmát kell nézni. „Csak az eszmének van abszolút, azaz szabályozó jelentősége, minden tapasztalati jelenség minden még oly jelentős történelmi korszak is